

SVI VOOR VLEERMUIZEN BEPALEN IN CONCREET PLANGEBIED

METHODIEK VOOR STAAT VAN INSTANDHOUDING

Een belangrijke voorwaarde voor het kunnen verlenen van ontheffingen van de Flora- en faunawet of vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (en straks een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming), is dat de staat van instandhouding (Svl) van Habitatrichtlijnsoorten niet geschaad mag worden. De Zoogdiervereniging heeft een methodiek ontwikkeld om deze Svl voor vleermuizen te bepalen in een concreet plangebied. Voor een uitgebreide beschrijving van deze methodiek verwijzen we naar het bij deze bijdrage behorende verdiepende webartikel op www.toetsonline.nl (Limpens et al. 2016). In voorliggend artikel lichten we de aanpak beknopt toe.

Limpens, H.J.G.A. en M.J. Schillemans

De bepaling of de Svl wordt geschaad door een initiatief gebeurt momenteel op verschillende manieren en in verschillende vormen. Het is lang niet altijd duidelijk of alle belangwekkende criteria en onderdelen daadwerkelijk zijn getoetst voor een concreet plangebied en project. De Zoogdiervereniging heeft daarom hiervoor een aanpak ontwikkeld en toegepast.

Van de originele tekst van de Europese Habitatrichtlijn¹ zijn criteria af te leiden voor het bepalen van de Svl van een vleermuispopulatie in een concreet plangebied (ETC-BD, 2011 Broekmeyer et al., 2015 en Limpens & Schillemans, 2014). In het kort vraagt bepaling van de Svl van een *habitat* om het bepalen van de som van de invloeden (cumulatieve effecten!) op de habitat en haar typische soorten. Het gaat dan om activiteiten die een effect hebben op het op de lange termijn natuurlijke voorkomen en de verspreiding van de habitat en typische soorten. De Svl is gunstig als de staat van in-

standhouding van de typische soorten gunstig is.

Een vergelijkbare juridisch-ecologische argumentatie is toe te passen op een *soort*. De criteria voor bepaling van de Svl van een specifieke soort zijn populatie-dynamische data (grootte en trend van de populatie), de verspreiding, en de grootte en kwaliteit van de habitat waarin de soort voorkomt. De Svl van een soort wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

1. uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
2. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
3. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

DE AUTEURS

Herman Limpens (024-7410506, herman.limpens@zoogdiervereniging.nl) en Marcel Schillemans (06-44563665, marcel.schillemans@zoogdiervereniging.nl) zijn beiden werkzaam bij Bureau van de Zoogdiervereniging.

Interpretatie criteria naar kleiner schaalniveau

De criteria in de Europese Habitatrictlijn zijn echter geformuleerd vanuit een beoordeling op het niveau van een heel land, en niet vanuit een beoordeling van de SvI op het veel kleinere schaalniveau van een concreet plangebied of een gemeente.

Wanneer we de SvI op dit kleinere schaalniveau willen beoordelen, moeten we de criteria opnieuw interpreteren:

Ad. 1: Populatiegrootte en -trend zijn relevante en ook op dit schaalniveau toepasbare parameters. Het kan echter, afhankelijk van de soort en functie, moeilijk zijn om populatiegrootte en trend in absolute aantallen vast te stellen.

Ad. 2: De 'natuurlijke range' is geen betekenisvolle schaal om aan te refereren. De range van een soort op het niveau van bijvoorbeeld een gemeente zal eerder de beschikbaarheid en kwaliteit van het habitat weerspiegelen dan 'de verspreiding van de soort in de gemeente'. Het voorkomen en de verspreiding van de beschikbare habitat (verblijf, foerageer- en verbindend habitat) is dan ook een relevantere schaal om aan te refereren (zie Ad. 3).

Ad. 3: De beschikbaarheid, het voorkomen en de verspreiding van de habitat (grootte en kwaliteit van verblijf, foerageer- en verbindend habitat) die

een soort nodig heeft voor een levensvatbare populatie, is een relevant criterium dat op de schaal van een plangebied of gemeente geïnventariseerd en gemonitord kan worden.

Gebruikte termen zoals 'lange termijn' en 'zal blijven' onderstrepen de noodzaak van de zekerheid (borging) op de lange termijn van de voor een gunstige staat van instandhouding noodzakelijke realisatie van de criteria.

Bepalen SvI vanuit deze parameters

Op basis van informatie over de soort met betrekking tot deze hiervoor geformuleerde criteria, kan de status worden gescoord in een tabel die populatiegrootte en -trend, voorkomen, verspreiding en kwaliteit van de habitat voor verblijven, foerageren en verplaatsen/migreren weergeeft.

Om de effecten van een concrete ingreep of van de ontwikkelingen in een gemeente in beeld te brengen, kan deze informatie vervolgens worden verzameld en gescoord voor het plangebied/de gemeente voor verschillende tijdsperiodes zoals 'actueel', 'op de korte termijn', 'einde van de bouwfase' en 'nabije toekomst'. Dit levert een *referentie in de tijd*.

Hetzelfde kan bovendien worden gedaan voor de 'directe omgeving', 'het regionale' en het 'nationale niveau' (zie tabel 1). Dit levert een *referentie in de ruimte*. Het kan bovendien zinvol zijn de tabel in te vullen vanuit een situatie zonder en met (afdoende) mitigatie en compensatie.

Deze aanpak onderstreept het belang van het kunnen beschikken over (actuele) informatie met betrekking tot de parameters op de verschillende schaalniveaus en de noodzaak tot monitoren van populatietrends en beschikbaarheid van habitat.

29

Criteria beoordeling SvI

Kwalitatieve + kwantitatieve inschatting : STAAT VAN INSTANDHOUDING SOORT IN CONCREET PLANGEBIED

			Plangebied				Directe omgeving	Regionaal	Landelijk
			Actueel	Korte termijn	Eind bouwfase	Nabije toekomst			
A1: Populatiegrootte									
A2: Trend									
B1: Verspreiding Beschikbaar habitat	Grootte	VP FG VB							
B2: Verspreiding Beschikbaar habitat	Kwaliteit	VP FG VB							
B3: Verspreiding Beschikbaar habitat	Borging	VP FG VB							
Met/zonder afdoende maatregelen?									
VP = verblijfplaats(en), FG = foerageergebied, VB = verbinding (vliegroute, migratieroute)									

Tabel 1. Overzicht van informatie voor de verschillende criteria voor de beoordeling van de staat van instandhouding van een vleermuissoort in een concreet plangebied.

SOORTEN

Voorbeeld

In tabel 2 wordt een voorbeeld gegeven van het scoren van de verschillende factoren, met een kleurcodering die in vijf niveaus de negatieve dan wel positieve bijdrage van de factoren aan de beoordeling van de Svl weergeeft. In het plangebied zijn in de loop der tijd verschillende verblijven van de gewone dwergvleermuis gesloopt, waar via compenserende maatregelen een overmaat aan verblijven is teruggebracht, en waar de jachthabitat door een nieuwe inrichting drastisch is veranderd, maar zich nu aan het herstellen is. Alle ingrediënten voor een gedegen analyse zijn door (veld)onderzoek verzameld. Het onderzoek bestaat uit standaardonderzoek dat sowieso al dient te zijn uitgevoerd om effecten te kunnen inschatten. Het betreft dus geen extra onderzoeksinspanning. Daarnaast zijn maatregelen uit het mitigatie- en compensatieplan al bekend, deze worden integraal meegenomen in de analyse. De mate van effect wordt bepaald enerzijds door expert judgement (bijvoorbeeld ontwikkeling foerageergebied), anderzijds door de onderzoeksgegevens (bijvoorbeeld aantal verblijfplaatsen, intactheid vliegroutes).

Uit de analyse blijkt dat de Svl op korte termijn als gematigd negatief moet worden beschouwd, maar bij het einde van de bouwfase en daarna naar verwachting een gunstige staat zal bereiken (mits aan de voorwaarden wordt voldaan, zoals borging en realisatie overmaat aan verblijfplaatsen).

	= negatief
	= gematigd negatief
	= neutraal/geen effect
	= voldoende/gematigd positief
	= positief

Tabel 2. Voorbeeld: inschatting van verschillende criteria voor de beoordeling van de staat van instandhouding van een vleermuissoort in een concreet plangebied.

Criteria beoordeling

Kwalitatieve + kwantitatieve inschatting : STAAT VAN INSTANDHOUDING SOORT IN CONCREET PLANGEBIED

		Plangebied				Directe omgeving (inschatting door onderzoeker)	Regionaal (mogelijk uit NEM-data te achterhalen)	Landelijk (NEM-Data)
		Actueel	Korte termijn	Eind bouwfase	Nabije toekomst			
A1: Populatie-grootte		In kwantitatieve zin onbekend, maar achteruitgang	In kwantitatieve zin onbekend, maar achteruitgang	In kwantitatieve zin onbekend, maar vooruitgang te verwachten	In kwantitatieve zin onbekend, grotere vooruitgang te verwachten	In kwantitatieve zin onbekend, maar indicatie achteruitgang	In kwantitatieve zin onbekend, maar geen indicatie achteruitgang	In kwantitatieve zin schattingen bekend en geen indicatie achteruitgang
A2: Trend		In kwantitatieve zin onbekend, maar achteruitgang	In kwantitatieve zin onbekend, maar achteruitgang	In kwantitatieve zin onbekend, maar vooruitgang te verwachten	In kwantitatieve zin onbekend, grotere vooruitgang te verwachten	In kwantitatieve zin onbekend, maar indicatie achteruitgang	Onbekend, geen indicatie achteruitgang	Onbekend, geen indicatie achteruitgang
B1: Verspreiding Beschikbaar habitat	Grootte	VP Achteruitgang	Achteruitgang	Overmaat (> 4x)	Overmaat (> 4x)	Matig	Goed	Goed
		FG Achteruitgang	Achteruitgang	Overmaat + ontwikkeling	Overmaat + ontwikkeling	Goed	Goed	Goed
		VB Neutraal	Neutraal	Voldoende	Ontwikkeling	Goed	Goed	Goed
B2: Verspreiding Beschikbaar habitat	Kwaliteit	VP Achteruitgang	Achteruitgang	Goed	Zeer goed	Goed	Goed	Goed
		FG Achteruitgang	Achteruitgang	Goed	Zeer goed	Goed	Goed	Goed
		VB Neutraal	Neutraal	Goed	Zeer goed	Goed	Goed	Goed
B3: Verspreiding Beschikbaar habitat	Borging	VP -	-	Goed plan beheer en onderhoud	Zorgen wie verantwoordelijk voor specifieke onderdeel	-	Onbekend	Onbekend
		FG -	-	Goed plan beheer en onderhoud	Zorgen wie verantwoordelijk voor specifieke onderdeel	-	Onbekend	Onbekend
		VB -	-	Goed plan beheer en onderhoud	Zorgen wie verantwoordelijk voor specifieke onderdeel	-	Onbekend	Onbekend

Hier ingevuld met afdoende maatregelen!

VP = verblijfplaats(en), FG = foerageergebied, VB = verbinding (vliegroute, migratieroute)

STOELENDANS

Voor MER adviseurs, ecologen en juristen is het al een boeiende tijd, met dank aan de PAS, maar het zal allemaal nog veel turbulenter worden met de nieuwe Wet natuurbescherming. Recent is besloten de inwerkingtreding een halfjaar uit te stellen tot 1 januari 2017. De wetgever heeft waarschijnlijk zelf ook ingezien dat deze nieuwe wet hoge eisen zal stellen aan de ecologische expertise van provincies en gemeenten en dat deze daar nog niet klaar voor zijn. Bij de provincies is deze expertise deels in orde; de inwerkingtreding van het PAS heeft daar geleid tot een investering in kennis en menskracht. Die kennis is echter vooral gefocust op Natura 2000, AERIUS-uitkomsten en de juridische en bestuurlijke implicaties daarvan. Ik zou dit nog niet direct inhoudelijke ecologische kennis willen noemen, maar goed. Behoud, herstel en ontwikkeling van Natura 2000 en EHS is al vele jaren een provinciale taak en eigenlijk gaat dat naar omstandigheden best goed. Zelfs in het donkere Bleker-tijdperk bleef daar het natuurbeleid overeind.

Onder de nieuwe wet wordt soortbescherming een provinciale verantwoordelijkheid, waaron-

der ontheffingen ten behoeve van ruimtelijke ingrepen. Daar is iets voor te zeggen, want op rijksniveau werkt dit uiterst stroperig. Dit thema vergt weliswaar een ander soort expertise dan gebiedsbescherming maar dat is niet onoverkomelijk. Problematisch wordt het echter wanneer elke provincie zijn eigen lijst met beschermde soorten gaat maken, aanvullend op de korte lijst die in de wet is opgenomen. De wet biedt daartoe de mogelijkheid, maar als men daar in IPO-verband geen eenduidige lijst met soorten en beschermingsregimes van maakt, voorspel ik een grote chaos. Laten we hopen dat men het extra halfjaar uitstel benut voor zo'n eenduidige lijst voor alle provincies (en die dan alsnog gewoon opnemen in de wet?).

Echt problematisch wordt de zware taak van gemeenten die primair verantwoordelijk worden voor de handhaving van de omgevingsvergunning en dus ook voor het onderdeel natuur daarin. Zij worden verantwoordelijk voor de handhaving in de gevallen dat er geen omgevingsvergunning voor natuur is aangevraagd en er dus helemaal geen beoordeling heeft plaatsgevon-

den. Dat betekent dat een belangrijk deel van de inhoudelijke beoordeling van het natuurspoor verschuift naar de gemeenten, terwijl zij zelf aangeven daar niet klaar voor te zijn. Die deskundigheid kan natuurlijk de komende tijd worden opgebouwd, al dan niet bij omgevingsdiensten, maar het lijkt mij veel efficiënter om deze verantwoordelijkheid bij de provincies te leggen, waar deze kennis toch al moet worden opgebouwd.

En tot slot een (wellicht wat naïeve) vraag: wordt de Nederlandse natuur beter van deze stoelendans? Mwoah... alles staat of valt met handhaving van de regels en wat dat betreft heb ik meer vertrouwen in gemeenten en provincies dan in het Rijk, dat de afgelopen decennia gigantisch gefaald heeft op dit punt. Zo barst over twee maanden de jaarlijkse weidevogelslaching weer los, geheel in strijd met landelijke en Europese regels. Het zou mooi zijn als dat in 2017 niet meer plaatsvindt, maar ik moet het allemaal nog zien...

Eric van der Aa
Senior ecoloog Rho Adviseurs

Conclusie

Door het gebruik van de tabel voor de analyse voor de SvI worden knelpunten in een concreet plangebied direct inzichtelijk voor initiatiefnemer, adviseur en de bevoegde gezagen. Er wordt zeker gesteld dat er geen onderdelen van de SvI over het hoofd worden gezien. Door de toepassing van deze analysemethode en -tabel wordt de beoordeling van initiatieven gestroomlijnd. Daarmee wordt tevens tijd en geld bespaard. Deze aanpak is toegepast bij een verleende ontheffing en kan daarmee ook voor toekomstige ontheffingen worden gebruikt. Nu de beoordeling voor ontheffingen en handhaving van de natuurwetgeving zal worden gedecentraliseerd is een eenduidige aanpak en presentatie van belang om geen ongelijkheid in toetsing te laten ontstaan. Zo wordt (rechts- en plan)onzekerheid voor initiatiefnemers (en de adviesbureaus) voorkomen. De hier beschreven aanpak is een dergelijke eenduidige aanpak en methode. Tegelijk wordt recht gedaan aan de aanwezigheid van de door de Habitatrictlijn beschermde vleermuissoorten. ■

Referenties

- Anonymus, 2011. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Uitgave Dienst Regelingen, Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie. 77pp.
- Broekmeyer, M.E.A., M.H.C. van Adrichem, R. Pouwels en R. Jochem, 2015. Soortmanagementplannen

en de Habitatrictlijn; Ruimtelijke onderbouwing duurzaamheid populaties Gewone dwergvleermuis. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2608. 46 blz.; 8 fig.; 5 tab.; 29 ref.

ETC-BD, 2011. Assessment and reporting under Article 17 of the Habitats Directive - explanatory notes and guidelines for the period 2007-2012.

Limpens, H.J.G.A. & M.J. Schillemans, 2014. Beoordeling staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis in het Museumkwartier. Notitie N2014.018 in opdracht van het Dienst Vastgoed van het Ministerie van Defensie.

Limpens, H.J.G.A. & M.J. Schillemans, 2016. Methodiek voor de beoordeling van de staat van instandhouding van een vleermuispopulatie in een concreet plangebied. – webartikel - *Toets*.

¹ De Europese Habitatrictlijn, Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van 21 mei 1992, inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.